Margen

Kong Sverre

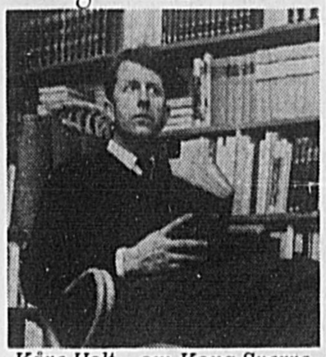

Kåre Holt – om Kong Sverre

Kåre Holts store, innlevende og dypt engasjerende tre-binds roman om birkebeinerkongen Sverre er nå fullført i Gyldendals Lanterne-serie. Siste bind, «Hersker og trell», er kommet i disse dager.

Kong Sverre, mannen fra utskjæret som hevdet – og antagelig trodde – han var kongssønn og rett arving til riket, er en av de største personligheter i vår kongerekke. Hans herkomst ble aldri helt overbevisene klarlagt, verken av samtiden eller av ettertiden. Hans liv var en sammenhengende kamp, og definitivt seiret han først etter sin død.

De to første bind heter «Mannen fra utskjæret» og «Fredløse menn», med felles hovedtittel «Kongen». Kåre Holt har skrevet mange betydelige bøker, men ingen har brakt ham så mye fortjent heder som disse.

Ny Olsen

Tillie Olsen er en forholdsvis nyoppdaget amerikansk dikter som nå begynner å bli kjent verden over, men som virkelig fortjener den oppmerksomhet hun får. Hun er nå 68 år gammel og født i Nebraska, men hennes foreldre var russiske jøder som måtte forlate tsarens rike. Sitt etternavn har hun fått av sin mann, sønn av en dansk sjømann som hadde slått seg ned i Russland men som også måtte reise på grunn av uønsket politisk virksomhet.

Politisk hører Tillie Olsen hjemme i den gamle sosialistiske (kommunistiske) bevegelse. Sine emner søker hun gjerne hos arbeiderklassen og hun dyrker ikke den sedvanlige amerikanske drømmen om lykke og suksess. Det er en av grunnene til at hennes lite omfattende forfatterskap – hindret og hemmet av husmoroppgaver, fattigdom og politisk arbeid – er så ærlig og sannferdig.

«Gi meg en gåte» inngår i åpningspuljen i Aschehougs nye serie Nova-bøkene, ny utenlandsk sjønnlitteratur. Boken er forsynt med et verdifullt etterord av professor Per Seyersted. Torstein Bugge Høverstads oversettelse er – som så ofte – et fremragende arbeid.

Med kvænar i sitt hjarta

Av RUNE NEDREBØ

– Også hjå kvænane gjer det seg i dag gjeldande ei sterkt gryande bevisstgjering. Dei oppfattar ikkje lenger sin situasjon som skammeleg, men er tvert om like stolte over å vera kvæn som samane er over å vera same og nordmennene er over å vera nordmenn. Dei gjer mykje for å ta vare på sin kulturelle arv, som språk og husflidarbeid. Når kvænane ikkje har ytra seg i den grad som samane, kjem det seg av at samane er organiserte og har ei rekkje aksjonistar mellom seg. Dessutan har dei sitt eige akademiske miljø. Både samar og kvænar kjem til å bli fullstendig assimilerte i det norske storsamfunnet. Det er berre spørsmål om tid.

Orda kjem frå forfattaren, journalisten og læraren Idar Kristiansen (48), for tida busatt i Lyngen i Nord-Troms. Forfattaren som har sugd så mykje kunnskap, forteljarglede og kraft ut or den finske innvandringa til Finnmark rundt midten av det førre hundreåret, at han i år uventa vart nominert til nordisk råds litteraturpris og i fjor fekk den ettertrakta Aschhougs kritikarpris for 1980.

Også forfattaren sjølv er overraska og glad.

– Det har vist at også utkantforfattarar vert sette pris på, og Oslokritikarane har endeleg lyfta augene sine opp frå Sinsenkrysset, seier den nøgde prisvinnaren til Aftenbladet.

Det er tetralogien «Kornet og fiskerne» som med eit slag har gjord Idar Kristiansen vidkjend. Den første og den tredje boka, «Svanevinger i nord» og «Stiene fører til havet» har henta handlinga frå det naudsherja Finland, medan «Den salte åkeren» utspelar seg i fiskeværa i Finnmark dit finnane drog for å finna berging frå svolt og død. Også den siste boka, kjem til å henta handlinga frå Norge.

– Dersom eg gjennom desse bøkene kan vera med på å auka sjølvkjensla hjå kvænane, så har eg nådd eit viktig mål med mitt forfattarskap.Kvænane har gjennom mange år blitt diskriminerte av storsamfunnet gjennom til dømes skulelov og jordlov. Dessutan vart dei diskriminerte lokalt, i fiskevær dei kom til. Å væra kvæn var simpelt, mindreverdig, og dei laut omhyggeleg løyna sine finske røter. Mange stader vart dei fullstendig assimilerte i det norske storsamfunnet.

Men Idar Kristiansen har også eit anna mål med bøkene sine:

– Den fiske innvandringa til Norge kom som oftest av armod og naud, og i perioden eg omtalar i bøkene mine, frå 1850 til 1870, var det retteleg ille. I sju år på rad fraus kornet, og i 1868 døydde 138 000 menneske av eit folketal på 1,8 millionar av svolt i Finland. Dette fall saman med små barnekull, og i einskilde distrikt vart folketalet redusert med 24 prosent dette året. Jaga av svolten utvandra dei til USA, eller kava seg fram 30 til 40 mil over aude tundravidder til fjordbotnane i Finnmark.

I all vår velstand kan det vera på sin plass å minna om at også Norden for ikkje så svært lenge sidan var ramma av ufatteleg hungerkatastrofar.

Idar Kristiansen sin tetralogi om kvænane, er det fyrste forsøket på å framstilla den finske innvandringa til Finnmark sett frå innvandrarane si side litterært.

Bøkene tek både opp spørsmålet om kvar dei kom frå, kvifor dei kom, og kvar dei vart av. Bøkene er ikkje dokumentariske, men går føre seg innføre ei historisk rame.

– Kvænane var vanlege jordbrukarar og handtverkarar som innvandra til Finnmark frå Finland, ei innvandring som gjekk føre seg over fleire hundre år. Den dag i dag er det bygder i Finnmark der det vert snakka finsk.

Innvandrina av finnar til Nord-Norge har elles ikkje teke slutt. I Finland, serleg i Nord-Finland, er det stor arbeidsløyse i dag, og finnar tek seg arbeid på fiskebruk, verkstadindustri og i oljeindustri. Stoffet skulle såleis på ingen måte ha misst sin aktualitet, legg Idar Kristiansen til.

Også slektsband knyter Idar Kristiansen til stoffet. Oldemor hans kom frå Finland til Finmark, men drog etter ei kort stund tilbake mot grensa. Her sluttar alle spor etter henne.

– I tillegg har eg same- og gudbrandsdalsblod i årene, legg han til.

Idar Kristiansen debuterte som lyrikar i 1957 med boka «Sanger fra en tundra». I 1961 gav han ut ei diktsamling og i 1969 kom «Korstog mot Kautokeino». Denne boka handlar om sameopprøret i Kautokeino i midten av førre hundreåret, som enda med at to samar vart avretta i 1854.

«Kornet og fiskerne» skal no omsetjast til finsk, og Idar Kristiansen kan fortelja at det er slutta kontrakt med det største forlaget i Finland. Den siste boka i tetralogien kjem til å koma ut på Bokklubben nye bøker, og alle fire bøkene kjem seinare ut på Bokklubben.

I tillegg er det følarar ute med sikte på å laga film om innvandringa bygd på Idar Kristiansen sine bøker, utan at han førebels vil kommentera dette nærare.

Det er nok av stoff å ta av, og det er ikkje til å unngå at samtalen med ein så engasjert formidlar av kunnskap om minoritetar i storsamfunnet, glir inn på kvænane og samane si stilling i dag.

Både samane og kvænane kjem med tida til å bli heilt viska ut i storsamfunnet, meiner Idar Kristiansen. Kvænane er alt godt assimilerte, samane også.

– Unnateke flyttsamane. Kor lenge går det før også denne gruppa har glidd inn i det norske samfunnet, kjem an på kor store dei økonomiske interessene vert i det samiske området. Det er funne uran, og området har rike energiressursar. Med tida vert samekufta berre å finna på museum.

Eg er klar over at samane sjølv vil protestera på dette, og at styresmaktene ikkje vil innrømma ei slik utvikling, men eg er overtydd over at det kjem til å gå slik.

Det skræmer meg korleis ikkje-samar tek det som sjølvsagt at ein fritt kan tilrana seg samisk område, som til dømes Altavassdraget. Når Finnmark Fylkesting går inn for Alta-utbygginga, er det ikkje noko anna enn fascistisk diktatur.

Idar Kristiansen snakkar med glød, han kunne godt tenkt seg å skriva om dette. – Meg eg har så mange planar. Fyrst vil eg gjerne skriva ferdig ein kriminalroman. Den skal utspela seg i dagens Danmark, men med røter tilbake til dansk kommunistisk motstandsrørsle under krigen. I tillegg vil eg gjerne få utgitt ein del dikt som eg har liggjande, seier ein travel Idar Kristiansen.

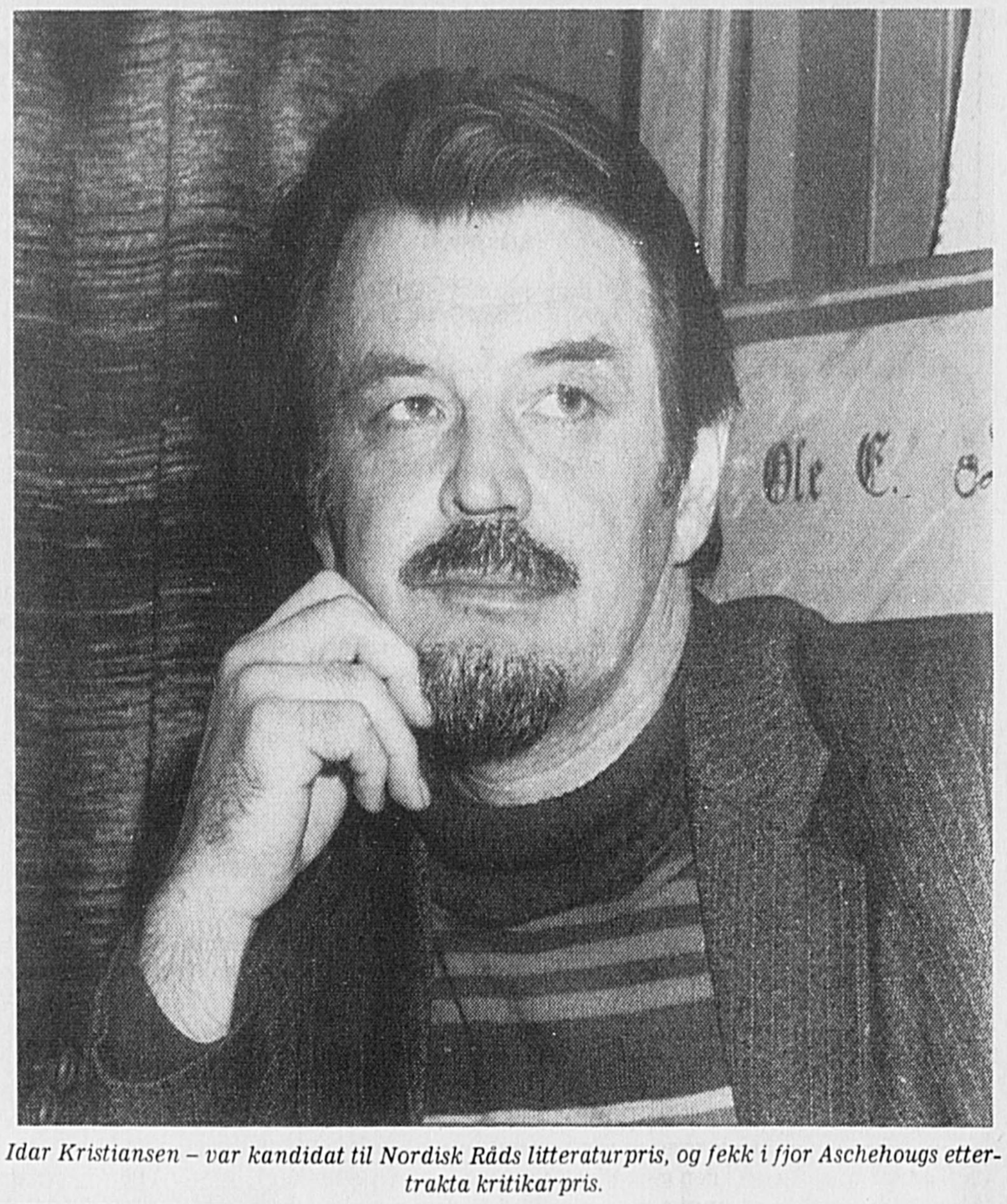

Idar Kristiansen – var kandidat til Nordisk Råds litteraturpris, og fekk i fjor Aschehougs ettertrakta kritikarpris.

Filmkritikk

Richard Dreyfuss og Heidi Schoonover – konkurrerer og forelsker seg.

Etter oppskriften

Filmteatret: Konkurransen. Hovedrollene: Richard Dreyfuss, Amy Irving. En Warner-Columbia-film

Påskedagsfilmen i Stavanger: «Konkurransen» – var noe bort imot verdenspremiere. Filmen har ikke hittil vært vist i de store film-byene verden over.

Hvilken ære er dermed blitt oss til del? Vi skal se. For alle som elsker klassisk musikk, ypperlig framført, vil denne spesielle kvaliteten ved filmen gjøre den til en opplevelse man husker.

Kort fortalt handler den om en musikk-konkurranse, «The Hilman Competition», i San Francisco. Hit kommer 12 utvalgte talenter, praktisk talt alle fra USA naturlig nok, blant dem en farget som seg hør og bør, og dertil fra utlandet en sovjet-russisk forkommenhet som det spinnes nokså forkommen historie omkring. Hun hører med til utenverkene ved filmen, og det fins – med respekt å melde – atskillige utenverker her.

Men også en brukelig porsjon handling med spenningsmomenter, hvor spenningen riktignok aldri når de store høyder, men det smaker i hvert fall av fugl.

Richard Dreyfuss alias Paul Dietrich er en 30-årig konsertpianist som har deltatt i aldri så mange festivaler og konkurranser, og uavlatelig er blitt den evig nestbeste. Nå har han sin siste sjanse. Førsteprisen er 20 000 dollar pluss debutkonsert i Carnegie Hall og en to-års konsertturné med store orkestre over hele Amerika.

Amy Irving alias Heidi Schoonover er 21 år, vakker, talentfull og med diverse andre gode sider, dertil har hun nervene på høykant – som de fleste andre.

Hva skjer så? Naturligvis at disse to går hen og forelsker seg i hverandre. Derav naturligvis at piffen går ut av dem hva innbitt konkurransevilje angår – det viser seg nemlig at disse allerede har plassert seg i toppsjiktet. Dernest naturligvis at det oppstår konfliktsituasjoner som piffer dem opp igjen.

Selve kjærlighetshistorien er langtfra fri for banale elementer, og både den og historien om det musikalske utfallet følger de mønstre som etter kokebokoppskriften er de «riktige» ut fra amerikansk smak i dag – og langt på vei er den i tråd med allment aksepterte idealer.

Det tar seg slik ut: Selvfølgelig må en representant fra en etnisk minoritetsgruppe ha sin plass. Det vil i USA si negeren – indianerne er ennå ikke kommet inn i bildet. Men han må like selvfølgelig nøye seg med bronsemedaljen. Dernest skal tekkelig nyfeminisme krediteres som seg hør og bør, og endelig skal tilløpet til tafatt mannssjåvinisme settes på plass – før det hele flasker seg.

Noe av det som virkelig imponerte er den illusjonen som regissøren Joel Oliansky har maktet å skape i retning av å la skuespillerne framtre som musikk-virtuoser.

Utover de rent musikalske kvaliteter filmen har, beveger den seg på overflaten av det tema den kunne ha utdypet. Filmen appellerer til et publikum som har sans for seriøs musikk dandert med en nokså overfladisk story.

Aha

Jeg sluttet å røyke
22. okt. 1975

DU SLUTTER Å RØYKE 4. JUNI

OG SOMMEREN BLIR ENDA BEDRE

... hvis du følger programmet som allerede har hjulpet over 200.000 mennesker til å slutte å røyke..Med SmokEnders metode kan du røyke til vi har lært deg å slutte på en **effektiv** og **behagelig** måte. SmokEnders lærer deg *hvordan du skal slutte å røyke gjennom posetiv motivasjon* **uten skremselsmetoder,** *uten hypnose, uten medisiner og uten å gå opp i vekt. Det er lett* - **og det virker.** Kom til et **GRATIS** orienteringsmøte.

Ta med sigarettene dine, om noen få uker trenger du dem ikke lenger.

Sted	Gratis orienteringsmøte	Kurs starter
SANDNES Hotell Sverre Storgaten 45	**TORSDAG** 23. april og **TIRSDAG** 28. april kl. 19.00	**ONSDAG** 6. mai kl. 19.00
STAVANGER Hotel Atlantic Jernbaneveien 1	**ONSDAG** 22. april og **MANDAG** 27. april kl. 19.00	**I SANDNES ONSDAG** 6. mai kl. 19.00

5000 NORDMENN HAR SLUTTET Å RØYKE

Jacquelyn Rogers metode

SMOKENDERS® NORGE

SKOLEN FOR RØYKEAVVENNING

Nedre Vargvei 24, 3100 Tønsberg Tlf. (033) 25 650

©SmokEnders 1971/Rev. 2/81

I samarbeid med Folkeuniversitetet Sør

Økonomi i vått og tørt

Bytt til kvalitet, kjøreglede og sikkert veigrep.
Bytt til dekk du kan stole på i all slags vær.
Michelins gode milresultat gir deg økonomi på kjøpet.

MICHELIN
- da er du godt dekket

Selges kun gjennom Gummiordningens godkjente SGS forhandlere.

NORGE HAR 100 MILL. INNBYGGERE OG ER NABOLAND TIL BELGIA.

Hva vet egentlig utenlandsk ungdom om Norge? Lever fortsatt mytene om isbjørner i gatene, eller vet dagens unge bedre? Les den sjokkerende sannheten i ukens Det Nye. Over 100 sider fullpakket med underholdende og interessant lesestoff.

DET NYE